

Széplaky Gerda

Bolyongó vár

**Oláh Orsolya:
Ki van bezárva?**

Vitrin,
2021. V. 6–31.

Oláh Orsolya művei a bezártság kérdését tematizálják. Ez a kérdés egyfelől nyilván a koronavírus-járvány által kiváltott helyzetben került előtérbe, másfelől viszont egy általánosabb problémafelvetés révén: a központi motívummá emelt vár ugyanis egy még mélyebb bezártságot és elrejtőzést reprezentál.

A váralakzat középpontba helyezésének gesztusa rendhagyó választás egy nőművész részéről (akit a feminista *Lilith öröksége* nevű művészcsoport egyik tagjaként is ismerhetünk), hiszen azt hagyományosan a férfi princípiumhoz kötjük. Emiatt rögtön felébred bennünk a gyanú, hogy ehhez a motívumhoz az alkotó talán a nemi sztereotípiák átírásának szándékával közelít.

A vár, ez a falakkal, bástyákkal megerősített, történelmi épület szimbolikus értelemben az erőt és a hatalmat képviseli, de megtestesíti a hit szilárdságát, amiként allegóriává lényegülve jelképezi az ostromlott hölgyet (lásd a lovagi költészetet), sőt magát a vágyat is. A várba való bejutásban a vágy beteljesülése fejeződik ki – ilyenkor a vár a testi szerelem szimbólumaként értelmeződik. Máskor a vár a lélek (a férfi lélek!) elrejtett zugaként szerepel, ahová titkok vannak bezárva – gondoljunk Bartók Béla és Balázs Béla közös művére, *A kékszakállú herceg várára* vagy Ady Endre *A vár fehér asszonya* című versére, amelyben a költő ezt a toposzt a lélek metaforájaként használja: „A lelkem ódon, babonás vár”. Mindebből az tűnik elő, hogy a várat akár a testiség, akár a spiritualitás szimbólumaként fogjuk fel, nem tudjuk elszakítani a férfi princípiumtól.

Vajon hogyan jelenik meg ez a motívum Oláh Orsolya képein?

A várat a fiatal festőművész kívülről látatja, a távolság perspektíváját adja hozzá: az erődítményt idéző, stilizált forma egy absztrahált táj vagy egyenesen egy metafizikai tér által körülhatárolt van ábrázolva. A címadó diptichonon a vár be van keretezve, mintha csak egy képlapon szerepelne. A fekete csíkokkal leválasztott motívumot egy absztrakt, széttört tükörre emlékeztető, szilánkos struktúrákból szerveződő térszerkezet veszi körül – nem is emlékeztet a valóságos térre. A térbeliség érzete mégis megteremtődik a különböző formák, felületek, struktúrák egymásra íródása révén. Máshol, például a *Status quo* című festményen a háttér egy gazdagon érezett márványfelület vonalas struktúrája adja. Oláh izgalmasan ütközteti a vármotívum figurativitását az újabsztrakció nonfigurativitásával. Felidéződnek bennünk Hencze Tamás vagy éppen Keserű Ilona színes vásznai; egyiküknél

↑
OLÁH Orsolya:
Homokra várat építeni,
110×280 cm,
olaj, akril vászon
A művész jóvoltából

a geometrikus formák, másikonál a lágyabb, organikus kompozíció dominál; a közös pontot az erős gesztusok jelentik. Oláh Orsolyánál is az expresszív gesztusfestészeti nyelven van a hangsúly, melyhez élénk tónusú színvilágot, helyenként a szivárvány színskáláját társítja. A kompozíciók sajátossága a rétegezettség: nemcsak a figurativitás íródik rá az absztrakcióra, hanem az absztrakt festészeti felületeken belül is érzékeljük a palimpszesztjátékot.

A vár mellett stilizált építészeti formaként megjelenik a kapu- és a boltívmotívum is. A *Ki- vagy bezárva?* című képen a kapu a térrétegek elválasztására szolgál, csak hogy a kapu mindkét oldalán a végtelent látjuk, nincs térbeli pozicionálás, nincs *itt* és *odaát*. A kapu – ahogyan a boltíves motívum is (*Homokra várat építeni*) vagy a *Hiány esztétikája* című művön sziluettként kirajzolódó várforma – átjáró. Az átjárók az egyik helyről a másikra való átlépést teszik lehetővé, ekként a beavatódás misztériumát hordozzák. Oláh átjárói viszont nem választanak el, még akkor sem, ha különböző halmazállapotú és létminőségű tereket (föld, víz, ég) látunk. Ezeket ugyanis a horizonton álló építmények (kapu, boltív, vársziluet), melyek üregek és üresek, összekötik; a terek egymásba nyílásából a végtelen ideája képződik meg. Ilyen módon itt is misztériumról beszélhetünk: a transzcendencia terébe való belépés misztériumáról.

Más festményeken önmagukba tömörülő váralakzatok tűnnek elő, amelyek zárt építményekként egészen más jelentést hordoznak. Menedékek lennének? De kit védenek meg? Kit zárnak magukba? Avagy: kit nem engednek magukba?

Ady versében a költői én pszichéjével azonosított vár „mohos, gögös és elhagyatott”. A versben leírt *hely* a vár belső tere, onnan néz kifelé a beszélő a tájra a két nagy, sötét ablakon – fáradt szemem – keresztül. Oláh festményén nem érzékeljük a vár belső architektúráját, nem látjuk az elhagyott termet, a bús falakat – kívül rekedünk. A festő imaginárius énjével együtt mi, nézők is kint, valahol

az ürességben, a semmiben téblábolunk. Ez a többféle létminőségből megalkotott semmi akkor sem teszi lehetővé valamely reális tér megrajzolását, ha a figuratív motívumok által tájképi utalásokra ismerünk – valójában azonban a lélek végtelen mezején barangolunk. A lélek élénk színekkel (rózsaszínnel, narancssal, meleg késsel) megfestett, szürreális tájképében a vár egy még mélyebben fekvő, elrejtett zugot kínál, alighanem a trauma, a titok, a rejtély helyét. A trauma – de a titok is – elzárkózik és elmenekül a tekintet elől, burok védi, betörhetetlen, áthatolhatatlan, rögzíthetetlen; bolyong a tájon. A *bolyongó vár* képe kapcsán eszünkbe idéződhet, amit Platón ír a *Timaios* című dialógusban az uterusról (amiből a hisztéria kifejezés ered): a női szexualitást kifejező uterust sem lehet egyetlen középpontba helyezni, az szüntelenül bolyong a heterogén, középpont nélküli női testben. „Bolyongó méh”.

A meleg színek nőies karakterűvé avatják a képeket. A nőiség érzete nemcsak innen és a kompozíció, a színfoltok felhordásának érzékenységből ered, hanem a hasadtság, az üregesség témává avatásából is. Az egyik diptichonon még az is láthatóvá válik, ahogyan egy hártya „átszakad”. A *Vár a tavasz* című művön egy dróthálót megidéző struktúra közepe van átszakítva, a kitért résen keresztül az égbolt a maga tiszta és közvetlen színeiben és fényeiben pompázik, mindez ráadásul meg van kettőzve. A kitért/átszakított résre utalnak az üreges átjáró motívumai is. Oláh festményein ezzel az erotikus női minőséget megidéző nyitottsággal kerül szembe a vár tömörsége és zártsága. Amit értelmezhetünk úgy is, hogy a hagyományosan a hatalmat reprezentáló toposz átíródik egy olyan *női motívummá*, amely a világot a testi nyitottságon keresztül érzékelő szubjektumra, egyúttal annak titkot és traumát magába záró pszichéjére mutat. A vár mint a megközelíthetlenség szimbóluma ilyen módon itt nem a férfi vágyát fejezi ki, hanem magát a női lelket – ha tetszik, a nő vágyát önmaga legmélyebb titka iránt.

Részlet a *Ki van bezárva?* című kiállításból, Vitrin, 2021
←